

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної та слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології

на тему:

**СПЕЦИФІКА ВЖИТКУ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
В АРАБСЬКІЙ МОВІ**

Студентки групи Пар 16-20
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньої програми:
Арабська мова і література
та переклад, друга
східна мова, західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.060 Східні мови
та літератури (переклад включно),
перша – арабська

Богач Дарії Вадимівни

Науковий керівник:

ст. викладач В.Г. Кононенко

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	5
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ.....	5
1.1. Термінологія як мовне явище.....	5
1.2. Поняття терміна та його основні характеристики	8
1.3. Напрями дослідження термінознавства у лінгвістиці	12
РОЗДІЛ 2	17
ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В АРАБСЬКІЙ МОВІ	17
2.1. Структура лексики морської термінології в арабській мові.....	17
2.2. Методи дослідження морської термінології в арабській мові	25
Висновки до розділу 2	30
ВИСНОВКИ.....	32
РЕЗЮМЕ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає у вивченні прогресу людства, наукового та технічного розвитку, процесів номінації та термінологізації. Дослідники також зосереджуються на проблемах перекладу, формування, семантики, походження та тенденціях у розвитку термінології, що є складовою частиною наукової лексики. Вчені приходять до висновку, що для забезпечення однозначності та узгодженості фахових знань потрібно детальніше вивчати реалізацію термінології в науковій літературі та комунікації.

Дослідження термінів як лінгвістичної категорії має велике значення в мовознавстві. Головним завданням у вивченні цього лексичного шару є розуміння їхніх особливостей та функціонування, що можуть створювати труднощі під час перекладу на українську мову. Подолання цих труднощів є пріоритетним завданням у галузі перекладознавства.

Морська термінологія набуває особливого значення в умовах зростання інтеграції країн та міжнародних економічних зв'язків. **Актуальність даної теми** пов'язана з важливістю знання морської термінології та її окремих одиниць, адекватного перекладу, а також розробкою методичних рекомендацій для покращення роботи перекладача, який займається перекладом морського тексту з його специфічною термінологією та усталеними висловами.

Метою даного дослідження є дослідження лінгвістичних характеристик арабської морської термінологічної лексики.

Завдання дослідження:

1. Систематизувати знання про термінологію як про мовне явище;
2. Розглянути поняття терміна та його провідні характеристики;
3. Визначити напрями термінознавчих досліджень у лінгвістиці;
4. Охарактеризувати структуру морської термінологічної лексики в арабській мові;

5. Виділити методи дослідження морської термінології арабської мови.

Об'єктом наукового дослідження є термінологічна лексика сучасного арабського морського дискурсу.

Предметом наукового дослідження є лінгвостилістичні особливості арабської морської термінологічної лексики.

Методи дослідження. Використані методи дослідження: трансформаційний, структурно-семантичний, метод перекладу, зіставний та порівняльний аналіз, кількісні підрахунки.

Матеріали дослідження. Джерелом дослідження стали 300 лексем, узяті зі «Словника середземноморської морської лексики» А. Хартлі (Hartley 2004).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у їхньому внеску до загальної теорії перекладу, зіставної лексикології, зіставної теоретичної граматики арабської та української мов, а також лінгвокраїнознавства.

Практичне значення. Отримані результати мають практичне значення і можуть бути використані у викладанні теорії і практики перекладу вищою школою, зокрема в курсах "Аспектний переклад" і "Галузевий переклад". Також їх можна використати у викладанні зіставної лексикології арабської та української мов, зокрема в курсах "Термінологічна лексика", "Безеквівалентна лексика" та "Фразеологізми". Крім того, отримані результати можуть бути корисними в розробці зіставної теоретичної граматики арабської та української мов і в лінгвокраїнознавстві.

Структура роботи включає вступ, два розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки до всієї роботи і список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ

1.1. Термінологія як мовне явище

Терміни використовуються в різних науках і галузях знань для позначення спеціалізованих понять і систем понять. Вони використовуються в природних, технічних, суспільних науках, а також в методологічних науках і міждисциплінарних областях знань.

Терміни відіграють важливу роль у спілкуванні фахівців, оскільки допомагають забезпечити взаєморозуміння. У зв'язку зі спеціалізацією наук і зростанням обсягу наукової літератури, планування та обліку, міжнародних зв'язків та автоматизації, важливо мати систематизовану спеціальну лексику.

Упорядкування спеціальної лексики є особливо важливим для забезпечення ефективного спілкування і розвитку науки. Успішне використання термінології впливає на обмін інформацією, розробку автоматизованих систем і розвиток наукових знань.

Важливо зрозуміти, що використання правильних термінів сприяє розвитку науки, тоді як некоректне використання може гальмувати науковий прогрес.

В останні роки розвитку термінознавства, дослідники виокремлюють кілька напрямків досліджень:

1. Теоретичне термінознавство: цей напрямок займається розробкою теоретичних та методологічних питань термінознавства, включаючи вивчення теорії терміна, властивостей терміна, його ролі в мові та системі знань.

2. Когнітивне (гносеологічне) термінознавство: цей напрямок розширює дослідження термінів і їх сукупностей з погляду теорії пізнання та знання.
3. Термінознавча теорія тексту: ця галузь займається вивченням типології текстів, що містять терміни, аналізом змістовної та формальної структури терміна, а також його функцій у тексті та дискурсі.
4. Аналіз типології термінів: цей напрямок вивчає позначувані поняття та мовну структуру термінів у галузевих термінологіях та термінологічних системах.
5. Історичне термінознавство: цей напрямок досліджує історію термінології як у загальному плані, так і у конкретних галузях знання. Результати досліджень в цьому напрямку привели до розвитку самостійної лінгвістичної дисципліни - антрополінгвістики.
6. Прикладні аспекти термінознавства: цей напрямок охоплює такі аспекти, як термінографія, стандартизація термінів, уніфікація термінології в окремих галузях знання.

Однією з головних проблем сучасного термінознавства є визначення сутності терміна та процесів термінотворення. Дослідники шукають строго обґрунтовану теорію термінів, сувору методику лексикографічного опису термінів і їх інформаційного аналізу, а також рекомендації в області термінобудови та терміновикористання.

Хоча існує багато різних підходів до визначення термінів, більшість фахівців згодні, що визначення терміна повинне бути чітким і добре визначеним у межах відповідної терміносистеми. Проте використовуються різні види термінологічних визначень, існує дискусія щодо того, чим саме визначення терміна повинно відрізнятися від інших форм визначення. Також існують різні підходи до самого визначення терміна.

Узагальнюючи, термінознавство є складною і многогранною науковою галуззю, що вивчає теоретичні, практичні та методологічні аспекти термінів та їх використання в різних галузях знання.

Проте, головним способом пояснення спеціального терміна вважається саме визначення або дефініція. Розглянемо наявні функції терміна. Зазвичай, функція терміна полягає у виконанні ролі як засобу позначення загального спеціального поняття. Існують три основні підходи до функцій терміна: номінативна (фіксування спеціального знання), дефінітивна (точне визначення) та інші (Мишак 2017, с. 28).

Одна точка зору на терміни стверджує, що вони називають, позначають, висловлюють і навіть відображають поняття, що означає, що вони мають номінативну, сигніфікативну, експресивну і навіть відбивну функції (Мишак 2017, с. 28). Найбільш вірогідним підходом, на нашу думку, є точка зору І. М. Кочана, який стверджує, що терміни мають як читацьку функцію (позначення уявлень), так і дефінітивну функцію (визначення відповідного поняття) (Кочан 2004, с. 79). Варто відзначити, що тільки у термінів можливе злиття поняття і лексичного значення, незважаючи на їхні відмінності (Мишак 2017, с. 28).

Сучасне термінознавство переглядає традиційні уявлення про сутність термінів і досліджує нові проблеми, включаючи мову спеціального призначення, структури знань, когнітивні наукові картини світу, професійну комунікацію та інші аспекти (Кочан 2004, с. 114).

Пошуки точного визначення поняття "термін" тривають давно. Вчені зробили безліч спроб дати повне визначення терміну, але жодне з них не є універсальним, і більшість термінологів намагаються індивідуально його розглянути, що можна пояснити різними підходами до вивчення даного явища. Це призводить до припущення про проблему адекватності визначення терміну як поняття і категоріальної одиниці. Наприклад, І. Кочан зазначає про існування

такої проблеми, яка "досі не розв'язана, оскільки термін, як і інші мовні універсалиї, важко піддається визначенню" (Кочан 2004, с. 113).

1.2. Поняття терміна та його основні характеристики

У лінгвістиці використовується значна кількість роз'яснень поняття "термін". Ці пояснення переважно схожі, відрізняючись лише в дрібницях. У різних наукових галузях конкретний термін має різні семантичні значення, які можуть співпадати зі значенням в загальній мові або відрізнятися від нього. Зміна значення терміна залежить від мовних і позамовних факторів. Існують різні підходи до пояснення цих різних трактувань поняття "термін". Кожна наука має своє визначення поняття "термін", тому існує багато дефініцій терміна, навіть різних вимог до їх створення.

Автори одного з перших українських підручників з термінології зауважують, що деякі дослідники намагаються надати терміну логічне визначення, інші описово розкривають його зміст, акцентуючи увагу на основних ознаках, треті виділяють термін шляхом порівняння з іншим мовним елементом, четверті шукають суперечливі процедури для виділення терміна, щоб надати чітке визначення. Вчена І. Кочан пояснює цей феномен так: "У термінологів немає однозначного визначення терміна, оскільки цей явище має багатогранний характер. Деякі дослідники намагаються надати терміну логічне визначення; інші описово розкривають його зміст, визначаючи його характерні ознаки; треті виділяють термін за допомогою порівняння (протиставлення) з будь-яким іншим мовним елементом; четверті шукають суперечливі докази виділення термінів, щоб потім надати чітке визначення цього поняття; п'яті намагаються надати хоча б робоче визначення. Проте така кількість визначень терміна, на жаль, не гарантує їх якості". За думкою А. М. Ляшука, визначення терміна повинне бути коротким: "У визначенні потрібно назвати лише функціональне призначення терміна, а ознаки і властивості не слід (і навіть неможливо) перераховувати в визначенні,

оскільки тоді воно перестане бути визначенням в логічному розумінні цього слова".

А. І. Опалко та О. А. Опалко вважають, що основна ознака, що відрізняє терміни від звичайних слів, - це зв'язок з науковими концепціями. Ця позамовна характеристика впливає на мовний статус терміна, оскільки в терміні, так само як і в слові, містяться досліджувані факти та їхнє теоретичне осмислення. Однак термін підкоряється правилам тієї мови, в якій він створений і функціонує. Ці вчені стверджують, що представники різних наук вкладають своє розуміння в поняття терміна. Це пов'язано з тим, що кожна наука має свої особливі поняття й уявлення, і передає їх по-своєму. За твердженням термінознавців, всі ці підходи характеризуються відсутністю строгості і єдиної основи для визначення терміна.

Наведені приклади дають підставу для припущення гіпотези, що знайти єдине спільне визначення терміна є важким завданням, і визначення терміна залежить від специфіки галузі конкретного наукового дослідження. Можливо, саме тому І. М. Гумовська вказує на те, що визначення терміна може бути лише робочим, а не остаточним. Згідно з її визначенням, термін є спеціальним словом або словосполученням, що використовується в професійній діяльності та функціонує в особливих умовах. Термін є словесним визначенням поняття, яке входить у систему понять певної галузі професійних знань. Термін виступає як основний понятійний елемент мови для спеціальних цілей.

Отже, можна зробити висновок, що термінологія мовознавства визначає "термін" як спеціальне слово або словосполучення, яке використовується в певній науковій галузі і має зв'язок з науковими концепціями. Визначення терміна може варіюватися залежно від підходів дослідників, і не існує єдиного та строгого визначення, яке б задовольняло всі галузі науки.

Дослідники вважають, що через концептуальну природу термінології у будь-якій галузі знань системна і системно-типологічна лінгвістика, яка є певною

лінгвістичною концепцією, може бути визнана найбільш доцільною та перспективною для дослідження складних термінологічних процесів та взаємозв'язків термінів всередині системи (Вакуленко 2013, с. 18).

Наприклад, М. О. Вакуленко, розглядаючи нові тенденції у розвитку термінознавства, зокрема досягнення наукової групи Р. Теммерман, зауважує, що поряд з розвитком теорії терміна сьогодні розвивається нова теорія фахової мови, яка дозволяє вивчати сутність терміна з нових ракурсів: когнітивного, соціологічного, комунікативного та прагматичного (Вакуленко 2015, с. 88).

Н. В. Артикуца запевнює, що поняттєва природа наукового терміна виявляється в його пізнавальних функціях (Артикуца 1998, с. 19) і можливості наукового терміна зображати систему знань, що передбачає неодмінну системність у семантизації терміна, і також у визначенні терміна у словнику (Артикуца 1998, с. 19).

Л. Фурсова, висловлюючись про своєрідність мовної функції термінів та сферу їхнього розповсюдження вважає, що основне в особливості терміна – його спеціальне професійне уживання (Фурсова 2001, с. 8). Нині, нагальною у вивченні теорії термінів темою, яка транслюють до цього вивчені сторони терміноодиниць, терміновживань і термінотворень - є динаміка термінів і проблематики значення терміну у фаховій комунікації. Згідно з цим потрібними стають напрацювання у сфері оперування великими масивами термінологічних даних: «розкладення фахової свідомості на одиниці розуміння спеціального знання, механізми терміноонтографії й терміноонтології, інженерія знань та галузевих онтологій тощо» (Фурсова 2001, с. 8).

Основною складовою частиною термінології є слово, яке виступає найменшою одиницею термінологічного складу. У мові зустрічаються слова-терміни, які використовуються у спеціальних галузях знань, а також слова-нетерміни або загальноуживані слова, які є загальноприйнятими в повсякденному

мовленні. Існує лінгвістичний напрямок, який базується на протиставленні двох знакових одиниць: "термін-слово" і "термін-слово загальної мови, загальноуживане слово".

Однак цей напрямок не підтримують дослідники, які розглядають функціональність терміна як його особливу властивість. Таким чином, існують дві точки зору на внутрішню природу терміна: субстанціональну і функціональну. З погляду субстанціональної точки зору термін розглядається як особлива лексична одиниця, особливий вид слова або словосполучення. З функціональної точки зору термін вважається особливою функцією лексичної одиниці.

Тому головне питання про специфіку терміна полягає в тому, що він є властивістю лексичної одиниці (особливий вид слова) або особливою функцією лексичної одиниці. Розрізнення між терміном і загальноуживаним словом проявляється, перш за все, у змісті і відмінностях між науковим та повсякденним розумінням понять.

На основі досвіду та проведених спеціальних досліджень встановлено, що синтагматика термінів є більш однорідною і обмеженою, ніж синтагматика слів загального уживання. При цьому синтагматика термінів характеризується вищою точністю та суворістю. Це пояснюється тим, що терміни використовуються для задоволення логічних запитів активного мислення, в той час як загальноприйняті слова задовольняють різноманітні запити свідомості людини в цілому, включаючи емоції, волю, естетичні переживання, а навіть неспроявлені потреби підсвідомості (Вус 2015, с. 13).

Спеціальні терміни відрізняються від загальноуживаних слів тим, що вони виражають та формують професійні концепції, які відображені в їх визначеннях та використовуються в системі термінів відповідної сфери. Термін може вважатися таким лише в тому випадку, якщо він парадигматично входить до

системи термінів та використовується в спеціальному професійному контексті мови: лише за таких умов він може бути однозначним та точним.

Оскільки слово представляє собою нерозривне поєднання форми (знака) і змісту, термінологічність мовного знака залежить від рівня спеціалізації поняття, яке пов'язане з його значенням. Індикатором термінологічності знака, який може виконувати термінологічну функцію, є сам факт його вживання у спеціальній мові, оскільки поза цим контекстом він втрачає свою функціональну та семантичну специфіку і перестає бути терміном.

1.3. Напрями дослідження термінознавства у лінгвістиці

Особливою рисою терміна як слова, що виконує функцію назви спеціального поняття, є його приналежність до двох систем. Термін є складовою частиною певної термінологічної системи, яка відображає систему понять у конкретній науці. Як лексична одиниця, термін входить до лексико-семантичної системи мови, займаючи певне місце серед інших одиниць на цьому рівні на основі своїх мовних характеристик. Отже, особливість терміна полягає в його "подвійному громадянстві", в його становленні як одиниці наукового знання та одночасно загальномовного знання (Білка 2011, с. 14).

Розглядаючи зі сторони логоса, змістовна складова терміна обмежується переважно його цілковитою цінністю, яка відображає наукове поняття, що позначається даним терміном. З лексичного погляду, значення терміна визначається не тільки абсолютною цінністю, що відповідає науковому поняттю, але й його місцем у лексико-семантичній системі мови, а також його зв'язковим потенціалом. Отже, у значення терміна входять, крім абсолютної цінності, його відносна цінність та сполучні характеристики.

Якщо термінологічне значення розплітається на основі його основного номінативного значення, це може вважатися своєрідним вираженням полісемії. Унаслідок розвитку термінологічного значення, слово стає складовою частиною металінгвістичної системи і виділяється наявністю наукової дефініції.

Термінологічне значення, якби виставляє слово за межі загальної мови, включає його в систему термінів певної галузі науки.

У словниках загальної мови, при визначенні слів, наголошується на тих характеристиках предмета, дії чи процесу, які найбільш видимо проявляються у повсякденному житті людей. Коли люди використовують слово, вони сприймають у відповідному "референті" певні ознаки, а опис цих ознак у тлумаченні слова надає нам уявлення про загальний образ, що скривається за цим звуковим (орфографічним) комплексом (Вербенець 2004, с. 6).

Наукова дефініція виконує інші функції, оскільки вона допомагає включити слово в систему термінів певної науки. У словниковому визначенні надається перевага найсуттєвішим параметрам, які є важливими для даної галузі знань. Це дозволяє підкреслити місце кожного окремого поняття в уже створеній металінгвістичній системі.

Таким чином, зміст терміна розкривається через його дефініцію, в якій вказуються необхідні та достатні ознаки поняття. У випадку загальноновживаного слова, його зміст розкривається шляхом лексичного значення, яке не включає логічне виділення ознак поняття. Слово має менш точний обсяг поняття порівняно з терміном (Вербенець 2004, с. 6).

З функціональної точки зору, яка відображена в більшості сучасних визначень терміна, основною характеристикою терміна є його здатність виражати спеціальне професійне поняття. Функціональний підхід до терміна базується на розумінні "поняття" як основної характеристики, що відрізняє терміни від загальноновживаних слів. Прихильники функціональної точки зору вважають, що термін завжди пов'язаний з поняттям.

Так, визначальною рисою термінів є їх спеціальне професійне використання. Сфера застосування термінів обмежена конкретною галуззю знань або виробництва, і вони використовуються в межах цієї спеціалізованої області. Саме через цю специфіку і обмеженість застосування терміни набувають свого унікального значення та функції у спеціалізованому контексті.

Хоча терміни мають свою специфіку і використовуються в спеціалізованих галузях, не слід ставити нерухомі межі між термінами та загальною лексикою. Є випадки, коли слова можуть перетинатися і мати схожі форми або зміст, але використовуватися в різних контекстах або мати певні нюанси значення. Розрізнення між ними може бути не тільки суттєвим, але і контекстуальним, залежно від сфери використання та інших факторів. Важливо зберігати гнучкість в оцінці та розумінні різниці між термінами та загальною лексикою, оскільки вони можуть мати змінні і нюансовані відтінки в різних контекстах.

Терміни використовуються для забезпечення ясності та уніфікації мовлення в межах конкретної спеціалізації. Терміни є об'єктом спеціального знання і розуміються особами, які мають певний рівень експертизи в даній галузі. Загальноживані слова, натомість, використовуються в повсякденному мовленні і мають більш широкий спектр значень. Вони сприймаються широким загалом людей і не є обмеженими конкретними галузями знань. Таким чином, різниця між цими типами слів полягає не тільки в розповсюдженості об'єктів, до яких вони посилаються, але і в їхньому функціональному призначенні, контексті використання та специфічному значенні, яке вони несуть.

Різниця між терміном і нетерміном не пов'язана безпосередньо зі специфікою самого слова, а залежить від специфіки позначених ним об'єктів та рівня їхньої відомості за межами обмеженого кола спеціалістів. Згідно з цією точкою зору, використання терміну не обмежується лише спеціалізованою галуззю чи вузьким колом спеціалістів, і термін може бути відомим та використовуваним за межами цього кола. Це погляд, який відкриває можливість для ширшого розуміння термінів і їхнього використання. Він враховує, що термін залишається терміном, незалежно від того, чи знають або упізнають його та позначений ним об'єкт за межами вузького кола спеціалістів. Це може бути важливо при спілкуванні з різними аудиторіями або в контексті, де знання про терміни не є загальнопоширеними.

Враховуючи, що широка розповсюдженість терміна може складатися з суми специфічних уживань в різних сферах та загального, неспецифічного вживання, можна визнати, що специфіка окремих сфер та позначених об'єктів залишається важливою. Практика складання термінологічних словників підтверджує цей підхід, де спеціалісти-термінологи включають слова та словосполучення незалежно від їхньої відомості за межами вузького кола спеціалістів. У такому випадку, важливо враховувати все, що характерно для даної сфери мовного спілкування, а не лише те, що невідомо нікому, окрім спеціалістів. Це дозволяє врахувати ширші контексти використання термінів та забезпечити повноту інформації про дану сферу. Тому, узгоджуючись з цим підходом, важливо враховувати функцію мовних одиниць, специфіку сфери використання термінів та специфіку позначених об'єктів при вивченні та описі термінологічної лексики.

Останніми роками література показала некоректність протиставлення "термін-слово" (див. Калько 2003, с. 7). Ця опозиція виявляється необґрунтованою з двох причин:

1. Термін може бути складним і, отже, вже формально не може бути повністю відповідним слову.
2. Простий (не складний) термін не може бути протиставлений слову, оскільки він сам є словом.

Наслідком протиставлення терміна слову є існуюча ідея про відмінне становище терміносистеми та мови: термін знаходиться за межами мовної системи і абсолютно недоступний будь-яким семантичним законам.

Висновки до розділу 1

Термін - це слово або словосполучення, яке використовується для позначення понять у конкретній галузі знань або діяльності людини. Кожна наука, техніка, виробництво і мистецтво мають свою власну термінологію.

Системність термінології пояснюється наявністю двох типів зв'язків, які надають системі термінів своєрідний характер: 1) логічні зв'язки; 2) мовні зв'язки. Незважаючи на те, що терміни використовуються для наукових понять, вони

залишаються складовими природної людської мови, і тому до них застосовуються всі типи зв'язків, характерних для загальноповживаних слів, таких як синонімія, антонімія, словотворення, полісемія, граматичні відношення, родо-видові відмінності та інші.

Характерною особливістю терміна як слова, що виконує функцію назви спеціального поняття, є його подвійна належність до двох систем. Термін є складовою частиною певної термінологічної системи, яка відображає систему понять у конкретній науці. Як лексична одиниця, термін входить у лексико-семантичну систему мови, займаючи своє особливе місце серед інших одиниць на цьому рівні, на основі своїх мовних характеристик.

Отже, особливість терміна полягає в його "подвійному громадянстві" як одиниці логосу та одиниці лексиса, тобто як одиниці наукового знання і загальномовного знання. З логосу, змістовна сторона терміна обмежується його абсолютною цінністю, тобто науковим поняттям, яке він відображає. З точки зору лексики, значення терміна визначається не лише його абсолютною цінністю у відношенні до наукового поняття, але й його місцем у лексико-семантичній системі мови, а також його потенціалом для сполучення. Таким чином, в значення терміна входять як абсолютні, так і відносні ціннісні характеристики.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

2.1. Структура лексики морської термінології в арабській мові

Сучасні арабські держави відстають в галузі науки та техніки від розвинених країн світу, і цей розрив продовжує поглиблюватися з часом. Для того, щоб активно приймати участь у процесі глобалізації, розвивати власну науку та освіту, арабським державам необхідно здійснити цілеспрямовану роботу з перекладу матеріалів з різних мов, які відображають прогрес у світовій науці, техніці та культурі.

Нині, у арабських країнах, багато галузей науки та техніки використовують англійську, французьку та інші європейські мови. Наприклад, вищі навчальні заклади часто проводять викладання медицини, біології, фізики англійською та французькою мовами. Це сприяє доступу до світових досягнень у науці та технологіях, а також сприяє інтеграції з міжнародною спільнотою дослідників та фахівців.

Арабська Ліга освіти, культури і науки (ALECSO - The Arab League Educational, Cultural and Scientific Organization) займається розробкою програм і планів для розвитку арабської культури, науки і освіти. У цих документах відзначається необхідність подолання наукової і культурної малорозвиненості, а також підрядності арабських країн від Заходу. Більш всього зосереджуються на арабізації освіти на всіх рівнях, розвитку арабської мови і перетворенню її на повноцінну мову науки та мислення, що відповідає вимогам XXI століття. Що означає використання арабської мови, як основної мови навчання та наукових досліджень, а також термінологічне перекладання на арабську мову наукових понять, які були сформовані і використовувалися в інших мовах. Це сприяє збереженню та розвитку арабської мови як мови науки та освіти, а також

забезпечує відповідність арабської термінології вимогам сучасного світу і передових наукових досягнень. Арабізація підтримує самобутність культури і мови арабських країн і сприяє їхньому активному участю у глобальному контексті.

В арабських країнах існують різні організації, які займаються термінотворенням, упорядкуванням, нормалізацією та кодифікацією арабської термінології в різних галузях. Наприклад, Координаційне бюро з арабізації в Рабаті, Академії арабської мови в Каїрі, Дамаску, Йорданії, Єгипетська асоціація з арабізації наук та національні академії наук. Ці організації вже підготували ряд галузевих словників і рекомендацій щодо створення нової термінології для перекладачів наукової та навчальної літератури й дослідників. Однак, на практиці перекладачам досі складно користуватися цими словниками, оскільки вони не поширені в арабських країнах у відповідній кількості й доступності. Новітні терміни, створені для очищення словника від багатьох запозичень, не здобули широкого визнання. Таким чином, викликом залишається покращення доступу до арабських галузевих словників та впровадження актуальної термінології для забезпечення ефективної роботи перекладачів і дослідників у галузі науки та освіти.

У цьому понятійному полі морської термінології відбувається постійне поповнення новими лексемами. Це можуть бути слова, які запозичуються з інших мов, таких як англійська, французька або інші європейські мови. Також в морській термінології можуть виникати неологізми, які створюються в межах рідної арабської мови для позначення нових понять або явищ, що виникають у зв'язку з розвитком морської сфери. Цей процес постійного поповнення термінології відображає потребу адаптації арабської мови до змін у морській галузі та використання нових технологій та концепцій. Це сприяє збагаченню арабської мови та забезпечує ефективну комунікацію в цій сфері.

З ціллю прояву центральних прототипічних лексичних одиниць, за сприянням яких переводиться в дію ядро і навколоядерна зона морської

термінології арабської лінгвокультури, що досліджується нами, нами був проведений аналіз словникових дефініцій.

Нами було проаналізовано 300 термінологічних одиниць, що належали до сфери морської термінології сучасної арабської мови. Кожна одиниця була віднесена до певної групи, що пов'язувалася із ядерною, навколоядерною та периферійною зонами аналізованої терміносистеми.

Ядерна зона морської термінології була представлена 32 одиницями.

Так, ядро концепту може бути представлене словосполученням *نقل المياه*, яке характеризується найбільшим ступенем абстрактності. Ядро, у свою чергу, складається з наступних концептуальних ознак:

1) засіб пересування: *زورق ، مقص سفينة ، سفينة ، قارب ، بارجة ، زورق سحب ، باخرة ،* тощо (Hartley 2004, p. 33);

2) морська інфраструктура: *قناة ، مرسى ، حوض ، ميناء ، ملاذ ، خليج ، نهر ،* тощо (Hartley 2004, p. 38);

3) учасник пересування морськими шляхами чи водним транспортом: *بناء السفن ، السفن بحار ، بحار ، بحار ، طاقم ، قبطان ، قارب ، راكب ، شركة ، ناقل ، حوض بناء السفن* тощо (Hartley 2004, p. 39);

4) рух морем чи водоймою: *السفينة ، والإبحار ، والتأجير ، والشحن ، والإبحار* тощо (Hartley 2004, p. 45).

Якісне співвідношення складових ядерної зони морської термінології арабської мови було таким. 44% від загальної кількості термінів склали назви засобів пересування. 28% від загальної кількості термінів ядерної зони склали назви об'єктів морської інфраструктури. 16% від загальної кількості термінів ядерної зони склали назви учасників морського руху, 12% - назви самого руху морем чи водоймою.

Більш докладно якісне співвідношення складових ядерної зони морської термінології арабської мови представлено на рисунку 2.1

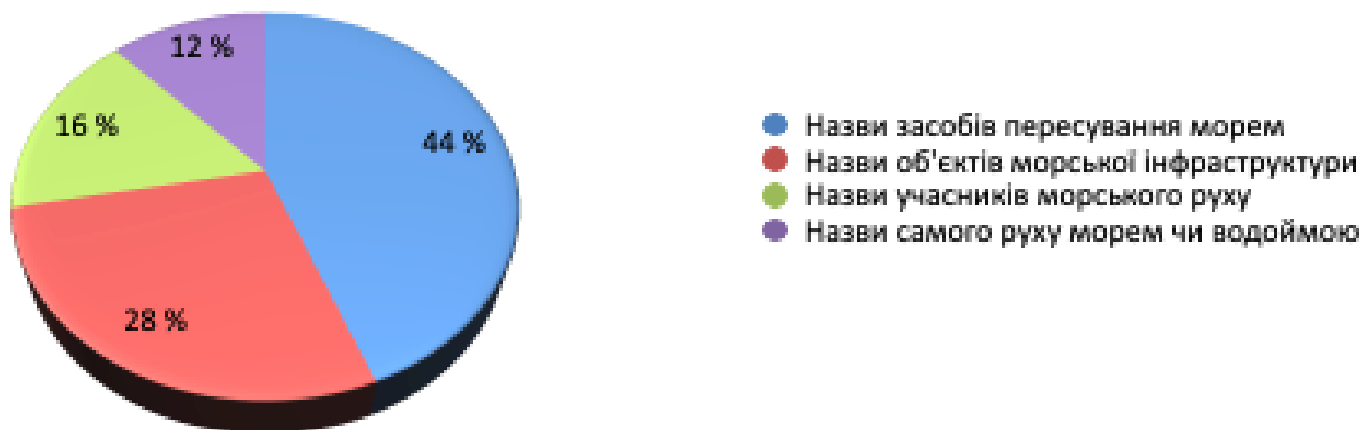

Рисунок 2.1. Якісне співвідношення складових ядерної зони морської термінології арабської мови

Довколаядерна зона досліджуваної термінології була представлена 122 одиницями. Вона конституюється такими компонентами:

1) посилення на простір руху транспортного засобу або місцезнаходження об'єкта морської інфраструктури, наприклад الممرات المائية الداخلية ، والسفينة البحرية ، السفينة المائي والتاكسي المائي ، والميناء النهري ، والميناء البحري (Hartley 2004, p. 81);

2) призначення транспортного засобу, об'єкта інфраструктури чи організації: سفينة الخدمة ، السفينة الشراعية ، السفينة الزلزالية ، العبارة السياحية ، السفينة السياحية ، سفينة الإنزال ، غواصة الصواريخ باليستية ، السفينة الهجومية البرمائية ، سفينة الإجراءات المضادة للألغام ، سفينة الإنزال ، غواصة الصواريخ باليستية ، زورق القطر ، زورق الدورية ، كاسحة ألغام بالميناء ، رصيف إصلاح إضافي ، ميناء تجاري ، ميناء صيد ، ميناء ، شركة شحن دولي ، إصلاح حوض بناء السفن ، خدمة خفر السواحل ، شركة شحن ، شركة شحن (Hartley 2004, p. 95);

3) характеристика учасника водних транспортних перевезень, наприклад مجند بحار ، بحار متدرب ، صبي مقصورة ، بحار قادر (Hartley 2004, p. 101).

Якісне співвідношення складових довіколаядерної зони морської термінології арабської мови було таким. 37% від загальної кількості термінів склали назви посилення на простір руху плавзасобу чи місцезнаходження об'єкту морської інфраструктури. 34% від загальної кількості термінів довіколаядерної зони склали назви призначення плавзасобу, об'єкта інфраструктури чи організації.

29% від загальної кількості термінів довоколядерної зони склали назви-характеристики учасника водних транспортних перевезень.

Більш докладно якісне співвідношення складових довоколядерної зони морської термінології арабської мови представлено на рисунку 2.2.

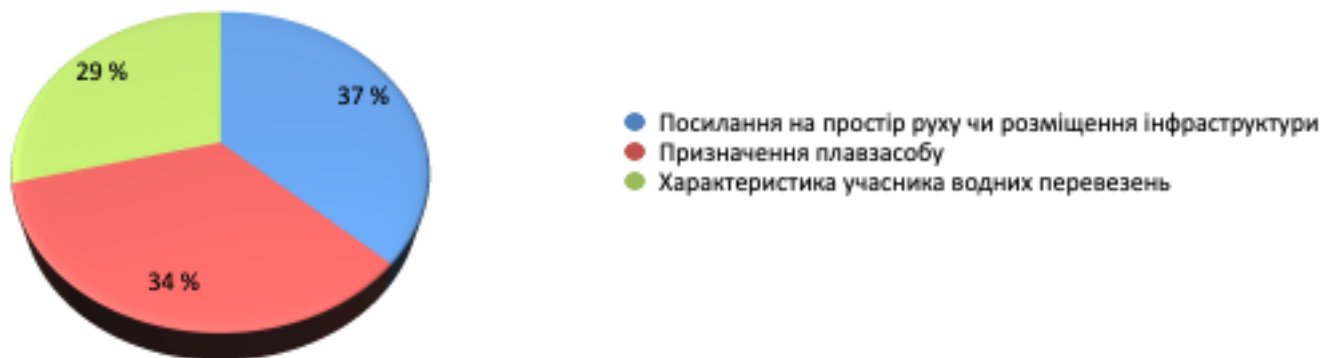

Рисунок 2.2. Якісне співвідношення складових довоколядерної зони морської термінології арабської мови

Слід зазначити, що серед засобів актуалізації довоколядерної зони досліджуваного концепту зустрічаються культурно-марковані лексичні одиниці. Прикладом цього явища є словосполучення, що номінує працівників інженерного підрозділу флоту البحرية (Hartley 2004, р. 74), що первинно входило в периферійну зону, адже вживалося лише як професійний жаргонізм, але поступово цей жаргонізм став офіційною назвою посади. Проте, зазначена лексична одиниця не просто класифікує простір дії співробітників, а й є натяком на їхню працелюбність і здатність до командної роботи.

Периферія досліджуваної терміносистеми була представлена 146 термінами. Вона містить елементи, які представлені в мові культурно-маркованими лексемами (імена) та стилістично забарвленими (сленгізми, жаргонізми, історизми) засобами, які є національно-специфічними, або використовуються лише певними верствами арабського суспільства як синоніми загальноживаної лексеми. До національно-специфічних конститuentів периферії можна віднести наступне:

1) найменування гідрологічних формацій (річок, заток, каналів, портів), наприклад مدخل ماناسكوان ، ميناء سالم ، جنوب شرق ميسوري بورت ، ميناء ريدود سيتي وريهوبوث ، خليج بيرديدو ، خليج بينساكولا ، نهر واکاماو ، نهر ويلمنجتون ، نهر هاليفاكس ، тощо (Hartley 2004, p. 109);

2) назви учасників водних перевезень (компанії-виробника водного засобу пересування, перевізника, органу контролю): أنظمة السفن السعودية ، قطر لليخوت ، مشغلو الممرات المائية القطرية ، مركز المنامة للسلامة الشحن العربي ، تقنيات المحيطات ، أحواض السفن ، السعودية البحرية العربية ، لبناء السفن ، тощо (Hartley 2004, p. 107);

3) культурні заходи та заклади морського спрямування, зокрема حديقة البارجة التذكارية ، المتحف البحري الداخلي ، المتحف البحري ، النصب التذكاري لسفينة الحرية الوطنية ، سباق القوارب ، المتحف البحري الداخلي ، المتحف البحري ، النصب التذكاري لسفينة الحرية الوطنية ، سباق القوارب ، جسر رونستان إلى الجسر ، тощо (Hartley 2004, p. 114);

4) назви водних транспортних засобів, наприклад: سالي رايد ، برلنغتون ، ويتشيتا ، جوهرة ، الواحة ، المحارب ، तोщо (Hartley 2004, p. 173).

Якісне співвідношення складових периферійної зони морської термінології арабської мови було таким. 31% від загальної кількості термінів склали назви водних транспортних засобів. 26% від загальної кількості термінів склали назви систем річок, заток, каналів, портів. 24% від загальної кількості термінів периферійної зони склали назви учасників водних перевезень. 19% від загальної кількості термінів периферійної зони склали назви культурних заходів та закладів морського спрямування.

Більш докладно якісне співвідношення складових периферійної зони морської термінології арабської мови представлено на рисунку 2.3

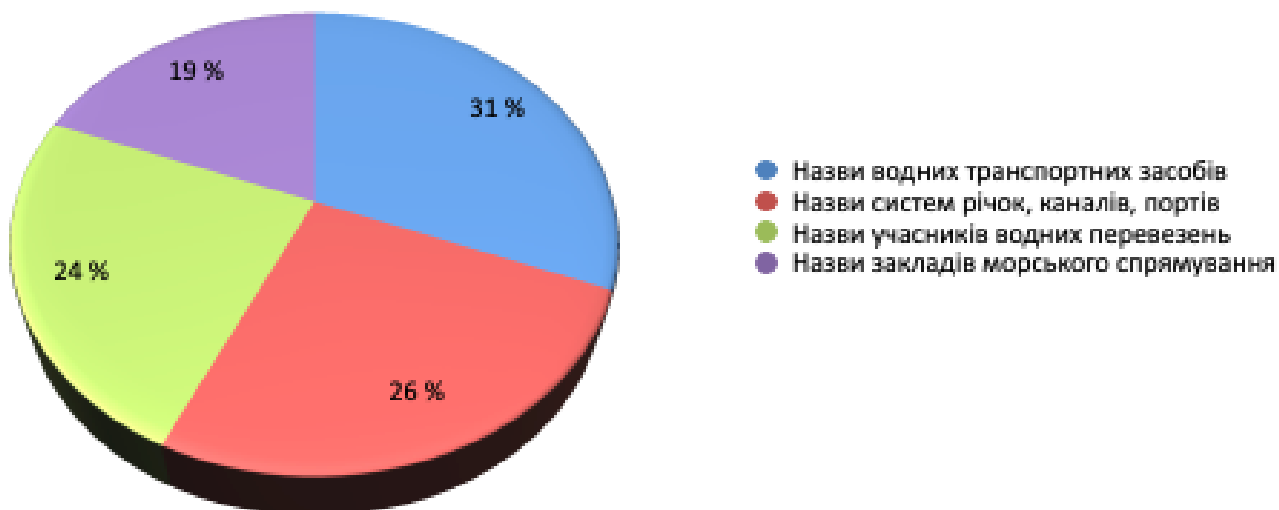

Рисунок 2.3. Якісне співвідношення складових периферійної зони морської термінології арабської мови

Серед стилістично забарвлених конститuentів периферії термінології морської справи в арабській мові ми виявили такі лінгвістичні виразові засоби:

1) сленгові терміни для водних транспортних засобів та їх складових, наприклад *غريب*, що можна трактувати як хитке ненадійне судно; *المطبخ* (утворено не від типу судна *المطبخ*, а як неправильна вимова *صالة عرض*, як скорочення від *معرض الطوب*, на яких у минулому готувалася їжа на судах), корабельна кухня; *رأس* як жаргонний заміник слова *مرحاض*, що пояснюється традиційним розміщенням останніх на носі корабля і т.ін. (Hartley 2004, p. 181-182);

2) предмети побуту, одягу та аспекти зовнішнього вигляду моряків та робітників сфери водних транспортних перевезень:

قطع الطاقم - «стандартна зачіска для членів екіпажу суден та працівників порту» (Hartley 2004, p. 68);

كأس جو, фразема, яка позначає чашку кави (Hartley 2004, p. 69);

أخشاب فرش і *دغري* (від хінді *dungri*), словозміна, що позначає працю стивідорів, судових технік, послуговувачів (Hartley 2004, p. 132);

ملح قديم – моряк на пенсії (Hartley 2004, p. 107);

жартівливе прізвисько بحار انكليزي, яке арабські моряки дали колегам ще у вісімнадцятому столітті через колір шкіри від нестачі вітаміну С, і вживають досі тощо (Hartley 2004, p. 101);

3) звання та ранги, наприклад, термін غير كوم використовується військовими моряками для позначення молодшого офіцерського складу, і є скороченням від ضابط صف (Hartley 2004, p. 89).

Таким чином, периферія досліджуваного поняття переважно виражається за допомогою культурно-помітних словесних засобів.

За семантичними та структурними особливостями національно-специфічних вербалізаторів термінології мореплавання в арабській лінгвокультурі, всі з них ми поділяємо на такі кластери:

1) географічні (географічне середовище, яке включає природні елементи та штучно створені об'єкти, що оточують людину, включаючи інфраструктуру);

2) етнографічні (речі повсякденного вжитку, засоби пересування, різноманітні професії, інструменти та пристосування);

3) культурні (свята, церемонії, урочистості, культурні установи та події);

4) адміністративні (Територіально-адміністративні одиниці, державні установи, служби, організації).

Слід зазначити, що з-поміж досліджених нами лексичних одиниць, які актуалізують морську термінологію арабської мови, виявлено приблизно 6,7% «культурно-забарвлених» лексем від загальної кількості, приблизно 1% з усієї кількості належать до групи географічних одиниць, тоді як близько 3% становлять етнографічні одиниці, і 3% лексики можна віднести до адміністративних, 14% вербалізаторів відносяться до групи культурних лексем.

При аналізі кластеру «географічних» мовних одиниць з культурним відтінком, нами встановлено, що переважну її більшість становлять назви портів, наприклад: المنامن ، ميناء الكويت ، ميناء جدة ، ميناء دبي (Hartley 2004, p. 77), а саме словосполучення типу N1 + of + N2, де N1 це іменник ميناء або مرفأ, а N2 є топонімом і вказує на місце розташування.

У кількох випадках у назвах портів спостерігається тавтологія, наприклад *ميناء ميناء دبي* i *ميناء بورت لافاكا* (Hartley 2004, p. 163), за наявності у назві міста, де розташований порт, самої лексеми *ميناء*. Крім того, один із портів ОАЕ названий на честь видатного політика *ميناء أبو قاسم يافا الشارقة* (Hartley 2004, p. 165), таким чином, назва утворена за моделлю $N1 + N2 + of + N3$, де $N1$ є антропонімом, а $N3$ це іменник, що означає сам порт та вказує на місце розташування.

У складі досліджуваних офіційних назв портів, існує ще одна підгрупа, яка включає в себе тільки лексему-топонім, що збігається з назвою міста, наприклад, *جدة ، عدن ، الشارقة ، دبي ، الكويت* (Hartley 2004, p. 93) та ін. Для конгломерації портів та баз ВМФ. Підгрупа офіційних назв портів утворена шляхом семантичної деривації з використанням методу метафоризації.

До зазначеної тематичної групи належить певна кількість назв річок і каналів, вздовж яких здійснюється навігація. Більшість номінативних одиниць у синтаксичній структурі відносяться до типу $N1 + N1 (a) + N2$, де $N1$ ($N1 (a)$) є географічною назвою, а $N2$ визначає категорію водойми, наприклад *نهر ، بحيرة ، صوت ، خليج*, (Hartley 2004, p. 183).

Серед прикладів зазначеної структури можна навести такі назви: *خليج بوكا* (Hartley 2004, p. 183) та ін. Вони є рефлексією мультитації тонного походження.

2.2. Методи дослідження морської термінології в арабській мові

В рамках дослідженої нами тематичної групи «етнографічних» вербалізаторів термінологічної сфери мореплавання в арабській лінгвокультурі переважають назви водних транспортних засобів військового, торговельного та цивільного призначення, наприклад: *وئام البحار ، إعصار*, тощо (Hartley 2004, p. 211). Необхідно підкреслити, що різні тенденції спостерігаються в назвах морських транспортних засобів військового і цивільного призначення. Так, наприклад, усі назви транспортних засобів ВМФ арабських країн можна поділити на наступні семантичні підгрупи, починаючи з найчисленнішої:

1) названі на честь видатної особи, наприклад, الأمير تركي آل سعود ، علي قاسم ، الملك جاسم (Hartley 2004, p. 152);

2) названі на честь міста, області або автохтонного племені, яке проживає або жило на цій території, наприклад, العلمين тощо (Hartley 2004, p. 276);

3) названі на честь історичних подій, наприклад, العلمين (на честь перемоги над хрестоносцями у районі названого міста) (Hartley 2004, p. 381);

4) метафоризовані вербалізатори, які також можуть бути поділені на кілька підгруп:

а) антропоморфізми, тобто ті лексичні одиниці, які приписують транспортному засобу роль або функцію людини, наприклад مصارع ، مدمر ، قائد ، بطل ، حراسة ، سلفور ، رائد (Hartley 2004, p. 346);

б) психологізм, тобто ті номінативні одиниці, які наділяють корабель рисами характеру, наприклад, وق ، جاد ، قدير ، فعال (Hartley 2004, p. 212).

в) вербалізатори, що створені способом семантичної деривації від назв природних явищ, наприклад вітру صرخة ، زفير ، زوبعة ، شمال ، سيروكو (Hartley 2004, p. 217); катаклізмів: تورنادو ، عاصفة ، إعصار (Hartley 2004, p. 45);

г) лексичні одиниці, утворені способом семантичної деривації від назв зброї رأس الحربة (Hartley 2004, p. 98);

д) символи моральних та духовних цінностей, наприклад الحرية والاستقلال (Hartley 2004, p. 66).

Назви деяких кораблів мають жартівливі еквіваленти, наприклад, судно الدستور також називають حديد قديم i الدستور القديم, назва ракетного есмінця شجاع має стилістично забарвлений синонім بولد نايت, авіаносець іменне місто, має "прізвисько" مايتي مو, в якому представники арабської лінгвокультури апелюють до зооніму, що входить у топонім, а також наголошують на значному розмірі засобу перевезення.

Цікавим є також той аспект, що приблизно половина водних транспортних засобів, які призначені для військових цілей, є дубльованими. Це означає, що у разі знищення одного з кораблів назва отримує наступний виготовлений.

Наприклад, 4 корабля в різні часи називалися هيلينا, для забезпечення фінансування виготовлення кожного нового корабля після знищення першого, проводилися обширні рекламні кампанії з метою залучення коштів.

Що стосується найменувань, використаних для позначення водних транспортних засобів загального користування, у номінаціях кораблів деяких компаній присутня назва самої компанії (فوز الكرنفال ، كرنفال بريز ، سحر الكرنفال) в той час як інші провайдери туристи. Такі компанії також класифікують назви водного транспорту на дві підгрупи: однотипні, в залежності від їх структури (وئام البحار ، واحة البحار ، جاذبية البحار ، الأميرة الكبرى ، ونام البحار) та лексичні одиниці, які не є підлеглими певному чіткому принципу іменування.

Назви круїзних лайнерів та екскурсійних транспортних засобів, поромів для пасажирських перевезень які ми розглядали, семантично поділяються на кілька підгруп:

1) ті, що декларують відчуття свободи: حرية البحار ، استقلال البحار ، حرية البحار (Hartley 2004, p. 75).

2) ті, що акцентують романтичність подорожі: غناء البحار ، سحر البحار (Hartley 2004, p. 75).

3) ті, що апелюють до духу пригод: سندباد مارينر (Hartley 2004, p. 94)

4) ті, які вказують на красу, розкіш і велич: إشعاع البحار ، جوهرة البحار ، تألق البحار ، روعة (Hartley 2004, p. 49).

5) ті, які прославляють національні цінності та символи: السعودية ، النسر السعودي ، الاستقلال ، النجم العربا فال الحرية ، كرنفال الحرية (Hartley 2004, p. 274).

6) ті, які вказують на функцію або простір руху عبارة وايت هافن ، عبارة جزيرة ستاتن ، سيد الإسلام ، ملكم ، أميرة الجزيرة ، أميرة البحر ، أميرة المحيط الهادئ ، فوييجر ، نافيجيتور ، غامرة البحار ، مستكشف البحار (Hartley 2004, p. 414).

7) ті, що апелюють до емоцій подорожуючого і обіцяють святковість, захоплення, казкову подорож: كرنفال دريم ، كرنفال ميراكل ، كرنفال ، كرنفال إيليشن ، كرنفال (Hartley 2004, p. 403).

У складі категорії культурно-маркованої мовної форми, яку ми досліджували, є також "етнографічні" вербалізатори. сфери мореплавання в арабській лінгвокультурі входять назви професій, пов'язаних з водним транспортом. Більшість із зазначених лексичних одиниць представлені словосполученнями зі структурою N1 + N2, де N1 віддображає завдання, а N2 встановлює рівень, наприклад, *متدرب بحار ، عامل بناء مجند طفاء مجند ، متدرب رجل* далі. Цікавим є той факт, що працівники берегової охорони, що входять до екіпажу човнів охорони та літаків охорони, мають загальні назви: *Airman Recruit, Airman Apprentice, Gunner Sergeant*, що пояснюється загальною приналежністю до одного департаменту. Є серед наведених вербальних виразів і словосполучення з трьома компонентами, які мають структуру. N1 + N2 + N3, наприклад, *ضابط الصف الرئيسي ، الرقيب المدفعي*, де N1 показує на статус, N2 номінує функцію, а N2 номінує функцію.

У культурно-мистецькому кластері мовних форм, переважною є використання назв музеїв, усі з яких структурою є 2 - 7 компонентними словосполученнями. При цьому деякі назви вказують на призначення та тип закладу, на прикладі, *حديقة البارجة التذكارية ، المتحف البحري ، مجموعة البحرية حري واليخوت*, (Hartley 2004, p. 59) в той час як в інших у назвах також вказується місце знаходження та перший компонент словосполучення, що відображає призначення та тип представлений топонімом, наприклад, *متحف محطة إنقاذ الحياة في نهر دبي الهندي*, *المتحف الوطني للبحرية*, (Hartley 2004, p. 81), наприклад, *المتحف الوطني للبحرية*, (Hartley 2004, p. 55) або антропонімом, що вказує на людину або професію, якою присвячений музей: *متحف الأمير سلمان البحري ، ومتحف -* *ومتحف الماء* (Hartley 2004, p. 116). Крім того, певна кількість назв музеїв є метафоричними, наприклад *رجل في متحف البحر ، كنوز البحر*. (Hartley 2004, p. 108) Також цікаві так звані «спонукальні» назви, які закликають до відвідування музею, наприклад, *اكتشف متحف حطام السفن البحرية*, (Hartley 2004, p. 110).

Також у зазначеній тематичній групі національно-специфічних вербалізаторів досліджуваного концепту містяться назви культурних подій,

більшість стосовно їх структури, можуть бути дво-, трьо-, чотири-, п'яти-, шести-, семи- або вісьмикомпонентними словосполученнями. Усі з них можна поділити на такі підгрупи:

1) ті, які вказують на місце проведення та тип події: مهرجان دبي البحري ، سانفور د (Hartley 2004, p. 210) ، فال ريجاتا

2) ті, що вказують не тільки на місце, а й на час або частотність проведення: 22 ,2015 المحيط الهادي (Hartley 2004, p. 426)

3) мають метафоричну назву: المهرجان ، سبلاش الصيف الهندي ، المهرجان ، البحرى (Hartley 2004, p. 434).

Крім того, досить велика кількість назв культурних подій демонструє багатоетнічність представників арабської лінгвокультури, наприклад, مهرجان المحيط (Hartley 2004, p. 449). قوارب التنين في أتلانتا ، سباق ريجاتا ديل سول للقوة في المحيط

В соціополітичній тематичній групі культурно-специфічних вербалізаторів, що відносяться до зазначеного концепту, можна виявити значну кількість назв організацій, компаній та установ. Вони переважно складаються з двох до п'яти компонентів і вказують на призначення та територію дії. Наприклад, такі словосполучення:

سلاح مشاة البحرية الأمريكية ، قيادة الولايات المتحدة في المحيط الهادئ ، البال ة ، الإدارة البحرية (Hartley 2004, p. 401) ، مجموعة إمساك السفن في الخارج ، رابطة

Таким чином, ядро досліджуваного концепту актуалізується в мові нейтральними одиницями, які не є національно-специфічними, тоді як уже в зоні навколо ядра поступово збільшується кількість культурно-детермінованих мовних форм, які демонструють зростання з віддаленням від самого ядра. Серед досліджених нами національно-специфічних одиниць, які відображають концепт, «نقل المياه» в арабській мовній культурі більшість представлена словосполученнями, де одним з елементів є топонім або антропонім. Для вивчених мовних форм характерним є їх утворення за допомогою семантичної деривації та використання механізму метафоризації.

Висновки до розділу 2

З ціллю ідентифікації основних прототипічних лексичних одиниць, які використовуються для актуалізації ядра і навколоядерної зони морської термінології арабської лінгвокультури, що досліджується нами, був проведений аналіз словникових дефініцій.

Нами було проаналізовано 300 термінологічних одиниць, що належали до сфери морської термінології сучасної арабської мови. Кожна одиниця була віднесена до певної групи, що пов'язувалася із ядерною, навколоядерною та периферійною зонами аналізованої терміносистеми.

Ядерна зона морської термінології була представлена 32 одиницями. Якісне співвідношення складових ядерної зони морської термінології арабської мови було таким. 44% від загальної кількості термінів склали назви засобів пересування. 28% від загальної кількості термінів ядерної зони склали назви об'єктів морської інфраструктури. 16% від загальної кількості термінів ядерної зони склали назви учасників морського руху, 12% - назви самого руху морем чи водоймою.

Довколаядерна зона досліджуваної термінології була представлена 122 одиницями. Якісне співвідношення складових довколаядерної зони морської термінології арабської мови було таким. 37% від загальної кількості термінів склали назви посилань на простір руху плавзасобу чи місцезнаходження об'єкту морської інфраструктури. 34% від загальної кількості термінів довколаядерної зони склали назви призначення плавзасобу, об'єкта інфраструктури чи організації. 29% від загальної кількості термінів довколаядерної зони склали назви-характеристики учасника водних транспортних перевезень.

Периферія досліджуваної терміносистеми була представлена 146 термінами. Якісне співвідношення складових периферійної зони морської термінології арабської мови було таким. 31% від загальної кількості термінів склали назви водних транспортних засобів. 26% від загальної кількості термінів склали назви систем річок, заток, каналів, портів. 24% від загальної кількості

термінів периферійної зони склали назви учасників водних перевезень. 19% від загальної кількості термінів периферійної зони склали назви культурних заходів та закладів морського спрямування.

ВИСНОВКИ

Термін є лексичною одиницею, яка служить для намічення концепції або ідеї, пов'язаної з певною сферою знань або людською діяльністю. У кожній сфері науки, техніки, виробництва чи мистецтва існує своя власна система термінології.

Системність термінології пояснюється наявністю двох типів зв'язків, які забезпечують єдність групи термінів, що мають систематичний характер: 1) логічні зв'язки; 2) мовні зв'язки (незважаючи на те, що терміни відображають наукові поняття, вони залишаються складовими природної людської мови, тому вони мають різноманітні мовні зв'язки, які притаманні загальноживаним словам – синонімічні, антонімічні, словотвірні, полісемічні, граматичні, родо-видові та інші).

Термін, як слово, що виконує функцію назви спеціального поняття, має характеристику, що відрізняє його від інших слів - його належність до двох систем. Він є складовою частиною певної термінологічної системи, яка відображає систему понять у певній науці. Одночасно, як лексична одиниця, термін входить у лексико-семантичну систему мови, займаючи своє визначене місце серед інших одиниць цього рівня, враховуючи свої мовні характеристики.

Таким чином, особливістю терміна є його подвійне статусне положення, яке охоплює як логос, так і лексис. Це означає, що термін виконує роль наукової одиниці знання, а також загальномовної одиниці. З логічної точки зору, сутність терміна обмежується його абсолютним значенням, яке відображає відповідне наукове поняття, яке вживається терміном. З лексичної ж точки зору, значення терміна визначається не тільки його абсолютною цінністю, але й його місцем у лексико-семантичній системі мови, а також його сполучним потенціалом. Таким чином, значення терміна включає як абсолютні, так і відносні ціннісні характеристики.

З ціллю ідентифікації основних прототипічних лексичних одиниць, які використовуються для актуалізації ядра і навколоядерної зони морської

термінології арабської лінгвокультури, що досліджується нами, нами був проведений аналіз словникових дефініцій.

Нами було проаналізовано 300 термінологічних одиниць, що належали до сфери морської термінології сучасної арабської мови. Кожна одиниця була віднесена до певної групи, що пов'язувалася із ядерною, навколоядерною та периферійною зонами аналізованої терміносистеми.

Ядерна зона морської термінології була представлена 32 одиницями. Якісне співвідношення складових ядерної зони морської термінології арабської мови було таким. 44% від загальної кількості термінів склали назви засобів пересування. 28% від загальної кількості термінів ядерної зони склали назви об'єктів морської інфраструктури. 16% від загальної кількості термінів ядерної зони склали назви учасників морського руху, 12% - назви самого руху морем чи водоймою.

Довколаядерна зона досліджуваної термінології була представлена 122 одиницями. Якісне співвідношення складових довколаядерної зони морської термінології арабської мови було таким. 37% від загальної кількості термінів склали назви посилань на простір руху плавзасобу чи місцезнаходження об'єкту морської інфраструктури. 34% від загальної кількості термінів довколаядерної зони склали назви призначення плавзасобу, об'єкта інфраструктури чи організації. 29% від загальної кількості термінів довколаядерної зони склали назви-характеристики учасника водних транспортних перевезень.

Периферія досліджуваної терміносистеми була представлена 146 термінами. Якісне співвідношення складових периферійної зони морської термінології арабської мови було таким. 31% від загальної кількості термінів склали назви водних транспортних засобів. 26% від загальної кількості термінів склали назви систем річок, заток, каналів, портів. 24% від загальної кількості термінів периферійної зони склали назви учасників водних перевезень. 19% від загальної кількості термінів периферійної зони склали назви культурних заходів та закладів морського спрямування.

النظام لمنهجية الفعلية للمشكلة العمل يخصص
العربية اللغة في البحرية للشؤون المصطلحي
أو كلمة و المصطلح ن حدد البحث أ الحديثة
وعالمعرفة أ من معين مجال مفهوم على تدل بارة
العلم فروع فرع من لكل لبشر بالنشاط ا
الخاصة والتكنولوجيا لوجيمصطلحاته والإنتاج والفن
اسم وظيفة في ككلمة للمصطلح المميزة السمة
المصطلح نظامين إلى الانتماء هو خاص مفهوم
نظام يعكس معين اصطلاحى نظام في عضو هو
تضمنين يتم، معجمية مفاهيم كوحدة هذا العلم
حيث، للغة الدلالي المعجمي النظام في المصطلح
هذا من الأخرى الوحدات بين معيناً مكاناً يحتل
اللغوية خصائصه على بناء المستوى
قمنا ، العربية البحرية مصطلحات أثناء ال سةدرا
كل تخصيص تم مصطلحات وحدة 300 بتحليل
يقومون بالمناطق مرتبطة محددة ا عة دة لم جمو
تم الذي المصطلح نظام من ومحيطها ومحيطها
للمصطلحات النووية المنطقة تمثيل تم تحليله
النووية المنطقة تمثيل تم وحدة. 32 ب رية البح
وحدة 122 ب القريسةة المصطلحات المدرومن
ب المدروسة المصطلحات نظام محيط تمثيل تم
مصطلحاً. 146

لمصطلحات جوهر ا أن إلى الإشارة وتجدر
الوطني الصعيد على محددة ليست محايدة وحدات
، المحددين المفكرين من معين عدد يظهر بينما

معد زي ي مما، الأساسية المنطقة في بالفعل ثقافيًا
الوطنية الوحدات بين من . . ل جوهرًا من المسافة
تمثيل يتم، اها درس ن اللغوية التي العربية الثقافة في
أحد، الكلمات تركيبات خلال من الغالبية
لمستعار الاسم أو الجغرافي الاسم هو عناصره .
آلية باستخدام لدلائل اشتقاق تكوين طريقة إن
المدرسين للملفظين مميزة خاصة هي الاستعارة
المصطلحات، المصطلح: الأساسية الكلمات،
المحيطة المنطقة، النواة، البحرية المصطلحات
المحيط، بالنواة

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуца, Н. В. (1998). *Українська юридична термінологія*. Київ.
2. Балтаджи, П. (2008). Перекладацька діяльність як фактор формування сучасної системи юридичних термінів. *Сучасний вимір держави та права*, 1, 33–35.
3. Білка, О. Л. (2011). *Вторинна номінація в біологічній термінології української мови*. Харків.
4. Вакуленко, М. О. (2013). Методологічні засади вивчення наукової термінології. *Термінологічний вісник*, 2, 16–21.
5. Вакуленко, М. О. (2015). *Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз*. Івано-Франківськ: Фоліант.
6. Вербенець, М. Б. (2004). *Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування*. Київ.
7. Вус, М. І. (2015). Детермінологізація як джерело поповнення української загальнолітературної мови (на матеріалі біологічної термінології). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 18, 12–15.
8. Вус, М. І. (2014). Опрацювання біологічної лексики в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*, 10, 99–105.
9. Вус, М. І. (2016). Термінологізація загальноповживаної лексики як спосіб номінації у біологічній терміносистемі. *Тенденції розвитку української лексики та граматики*, 3, 28–35.
10. Гимер, Н. О. (2010). *Лексика косметики і косметології сучасної української мови*. Львів.
11. Гумовська, І.М. (2000). *Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти*. Львів.

12. Д'яков, А. С. (2000). *Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспекти*. Київ.
13. Калько, В. В. (2003). *Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові*. Одеса.
14. Кочан, І. М. (2004). *Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові*. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
15. Ляшук, А. М. (2007). *Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов*. Київ: КНЛУ.
16. Мишак, О. О. (2017). Структурно-семантичні особливості сучасної біотехнологічної термінології. *First independent scientific journal*, 21, 27-31.
17. Опалко, А. І., & Опалко, О. А. (2019). Лексичні проблеми селекційно-генетичної термінології в аграрній науці і освіті. *Фактори експериментальної еволюції організмів*, 25, 361–367.
18. Ритікова, Л. Л. (2008). Особливості формування біотехнологічної термінології англійської мови. *Аграрна наука і освіта*, 3-4, 122-126.
19. Селіванова, О.О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.
20. Сергєєва, Г.А. (2002). *Англомовні запозичення в українській правничій термінології*. Харків.
21. Сиротін, О. С. (2020). Структурні особливості англомовних багатокомпонентних термінів сфери біотехнології. *Міжнародний філологічний часопис*, 2, 14-18.
22. Сиротіна, О. О. (2020). Антропоморфна метафора в англійській терміносистемі біотехнології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 84, 62-66.
23. Трач, Н. С. (2003). *Термінологія сучасного законодавства України (лексичний аспект)*. Київ.

24. Умерова, М. В. (2004). *Формування і розвиток термінології та терміносистем*. Київ: ГУВШ.
 25. Фурсова, Л. І. (2001). Проблема функціональних особливостей терміна. *Вісник Житомир. держ. пед. ун-ту*, 8, 19-35.
 26. Хирівська, Г. П. (2017). Терміни фармакоєкономіки та фармацевтичного товарознавства як тематичні групи фармацевтичної термінології. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, 869, 82–85.
 27. Agius, D. A. (1984). *Arabic Literary Works as a Source of Documentation for Technical Terms of the Material Culture*. Berlin: Klaus Schwarz.
 28. Agius, D. A. (1996). *Siculo Arabic*. London: Kegan Paul.
 29. Agius, D. A. (2005). *Seafaring in the Arabian Gulf and Oman: the People of the Dhow*. London: Kegan Paul.
 30. Agius, D. A. (2008). *Classical Ships of Islam, from Mesopotamia to the Indian Ocean*. Leiden: E. J. Brill.
 31. Agius, D. A. (2010). *In the Wake of the Dhow*. Reading: Ithaca Press.
 32. Fahmi, A. (1966). *Muslim Naval Organisation in the Eastern Mediterranean from the Seventh to the Tenth Century A.D.* Cairo: National Publication and Printing House.
- Hartley, A. H. (2004). *Historical Dictionary of Mediterranean Nautical Terms*. Washington: Washington State University Press.